

Riksdagens snabbprotokoll 2018/19:86

Måndagen den 6 maj

Kl. 11.00–12.19

Det justerade protokollet beräknas utkomma om tre veckor.

§ 1 Meddelande om frågestund

Tredje vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 9 maj kl. 14.00*.

§ 2 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Socialförsäkringsutskottets betänkanden
2018/19:SfU20 Socialförsäkringsfrågor
2018/19:SfU21 Ekonomisk familjepolitik
2018/19:SfU22 Pensioner

Finansutskottets betänkanden
2018/19:FiU27 Riksrevisionens årsredovisning för 2018
2018/19:FiU36 Extra ändringsbudget för 2019 – Sänkt moms på e-publikationer samt ändrad användning av vissa anslag

Civilutskottets betänkande
2018/19:CU15 Insolvensregister enligt 2015 års insolvensförordning

Skatteutskottets utlåtande
2018/19:SkU24 Granskning av meddelande om ett förändrat beslutsfattande för EU:s skattepolitik

Justitieutskottets betänkanden
2018/19:JuU16 Terrorism
2018/19:JuU21 Genomförande av barnrättsdirektivet och några andra straffprocessuella frågor

Utrikesutskottets betänkande
2018/19:UU6 Europarådet

§ 3 Svar på interpellation 2018/19:202 om situationen i Zimbabwe

Anf. 1 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):
Fru talman! Yasmine Posio har frågat mig om jag avser att verka för att

- Sverige ska ha beredskap att kunna återuppta biståndet till Zimbabwes regering när läget vad gäller mänskliga rättigheter varaktigt förbättrats
- Sverige ska använda den långvariga relationen och biståndet för att lyfta den zimbabwiska regeringens övergrepp på de mänskliga rättigheterna.

Yasmine Posio har även frågat mig om jag avser att

- verka för att fortsatt stötta folket, civilsamhället, opposition och människorättsförsvarare i samarbetsländer där regeringarna går i alltmer auktoritär riktning
- ta initiativ för att Sverige i EU och FN ska agera i frågan om den växande skuldbördan och ta fram en strategi för att förebygga skuldkriser.

Jag delar Yasmine Posios oro för situationen i Zimbabwe. Utöver de många svårigheter som orsakats av flerårig politisk och ekonomisk misskötsel har landet drabbats av en humanitär kris på grund av torka och en förvärrad ekonomisk situation. Cyklonen Idai har nyligen ytterligare förvärrat läget. Förhoppningen att fjolårets val skulle utgöra början på en tydlig vändning för landet har hittills inte alls infriats. Zimbabwe befinner sig fortsatt i transition. Utvecklingen på längre sikt är osäker.

Det svenska biståndet till Zimbabwe är flexibelt. Beredskap finns att snabbt kunna ompröva det och anpassa det till nya förutsättningar och den politiska utvecklingen. Detta slås fast i regeringens strategi för utvecklingssamarbetet med Zimbabwe, som antogs 2017. Där i anges även att vid en positiv politisk utveckling i landet kan ett gradvis ökande samarbete med statliga aktörer övervägas, där det bedöms effektivt och strategiskt för strategins genomförande. Den beredskap som efterlyses finns därmed.

Jag delar även Yasmine Posios syn på vikten av Sveriges fortsatta aktiva närvaro i Zimbabwe. Sverige är i dag det enda nordiska landet med ambassad i Zimbabwe. Av EU:s medlemsstater är Sverige näst största biståndsgivare. Detta, tillsammans med vår tydliga och långsiktiga politik för demokrati, utveckling och mänskliga rättigheter i landet, ger oss en stark aktörsroll. Med detta i ryggen fortsätter Sverige att framföra

tydliga budskap till regeringsföreträdare med anledning av de oacceptabla kränkningar och övergrepp av de mänskliga rättigheterna som skett efter valet i fjol och i början av 2019.

Vi bevitnar en global tillbakagång för de mänskliga rättigheterna, demokratin och rättsstatens principer. I dag lever fler människor i länder med auktoritära tendenser än i länder som gör demokratiska framsteg. Därför har regeringen lanserat en offensiv för demokratin. Syftet är att ge stöd och näring överallt där demokratin kan växa och att vara kritiska när den utarmas. Vi ska fortsätta att främja och stärka civilsamhället, inklusive människorättsförsvarare, stärka fria och oberoende medier samt stärka demokratins röstbärare. Det handlar om att stödja demokratiska processer, främja framväxten av effektiva och oberoende institutioner, motverka korruption och främja ungas engagemang i demokrati. Det gäller även Zimbabwe.

Genom biståndet bidrar Sverige också till att motverka den negativa trenden. När andra väljer att dra ned sitt bistånd till civilsamhället i länder som går i auktoritär riktning blir det svårare för civilsamhället att verka. Därför fortsätter Sverige att stödja civilsamhällesaktörer och arbeta långsiktigt, även i Zimbabwe.

Den ökande skuldproblematiken i flera länder, bland annat i Afrika, ger skäl till oro. Regeringen deltar aktivt i den internationella diskussionen om skuldproblematiken inklusive förebyggande av skuldkriser. Arbetet sker i flera forum, till stor del inom IMF och Världsbanken men också inom FN:s Financing for Development-process, där EU samordnar medlemsstaterna. Ett annat exempel är en internationell högnivåkonferens om skuldfrågor och utvecklingsfinansiering, vilken ska äga rum redan i morgon i Paris och där statsrådet Andersson kommer att ha en aktiv roll. I dessa sammanhang driver Sverige bland annat att både låntagare- och givarländer bör ta ansvar för att se till att skuldnivåer förblir hållbara samt vikten av öppenhet gällande skulldata.

Anf. 2 YASMINE POSIO (V):

Fru talman! Jag tackar statsrådet Eriksson för svaret.

Vänsterpartiet har i tidigare motioner lyft fram Zimbabwe. Då handlade det om den numera avsatte presidenten Robert Mugabes auktoritära styre, jordbruksreformerna och den ökande skuldbördan. Nu har frågan aktualiserats för att den nye presidenten Emmerson Mnangagwa inte har följt konstitutionen utan fortsätter i samma auktoritära anda och dessutom på grund av den cyklon som nyligen drabbade Zimbabwe så hårt.

Därför reste jag tillsammans med andra riksdagsledamöter och politiska sekreterare från olika partier här i riksdagen till Zimbabwe på en studieresa anordnad av Diakonia. Samtidigt som vi på plats fick se hur det svenska biståndet fungerar och hur viktigt det är väcktes många tankar och frågor om det politiska styret och

angreppen på människorättsaktivister, civila organisationer och medier men även frågor och tankar om framtidsutvecklingen.

Under studieresan i Zimbabwe i mitten av mars träffade jag bland annat ett trettiotal organisationer och besökte två kåkstäder för att få prata med dem som bor där. Deras behov är skriande. Det handlar om bättre tillgång till vatten, toaletter och el, likaväl som gratis skolor, yttrandefrihet och en okorrumpierad offentlighet. Ett paket smör kostar i dag omkring 50 kronor. Köerna till bensinstationerna ringlade sig hundratals meter. Arbetslösheten är 90 procent, och många elever hoppar av skolan i förtid.

Mitt i allt detta drabbas flickor och kvinnor ytterligare, för det är de som sköter hemmet, tvingas hoppa av skolan och blir misshandlade och våldtagna av sina frustrerade män eller av andra män, ibland även av pojkar på väg till och från skolan.

Ojämligheten är enorm mellan makteliten och folket. Den avsatte presidenten Mugabe har fortfarande samma lön som innan, 20 anställda som serverar honom och en lyxbil till sitt förfogande. Vi kan bara tänka oss hur det är för resten av makten.

Efter kuppen i november 2017, då Mugabe avsattes och Mnangagwa valdes till president, väcktes ett hopp om förändring i Zimbabwe. Den nye presidenten – som för övrigt var högt ledande militär och delansvarig vid Gukurahundimassakern på 80-talet, då över 20 000 människor mördades i sydvästra Zimbabwe – har dock fortsatt på samma auktoritära bana. För bara några veckor sedan attackerades 263 Chats kontor med tårgas efter att de rapporterat om polisens så kallade utrensning av gatuförsäljare i Harare. Det rapporteras återkommande om repressalier mot människorättsaktivister.

Fru talman! I svaret från biståndsminister Eriksson beskrivs Zimbabwe befinna sig i övergång. Det har nu gått över ett år sedan Mnangagwa valdes till president, och även om han till en början sa det som omvärlden ville höra har han genom sin politiska handling visat vad han går för.

Vi i Vänsterpartiet instämmer i att det är bra att Sverige använder sig av sin långvariga relation med Zimbabwe till att framföra tydliga budskap till regeringsföreträdare med anledning av de oacceptabla kränkningar och övergrepp mot de mänskliga rättigheterna som har skett, och som fortsätter att ske.

Jag skulle vilja veta vad det är i den zimbabwiska regeringens agerande som gör att statsrådet Eriksson ändå anser att Zimbabwe fortfarande befinner sig i en övergångsperiod. Jag skulle även vilja veta hur troligt statsrådet Eriksson tror att det är att de ansvariga för Gukurahundi ställs till svars och vad regeringen gör för att just detta ska ske.

Anf. 3 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Zimbabwe är i en mycket svår situation. Det handlar i allt väsentligt om ett land som har misskött och vanskött under väldigt lång tid. Man har haft en regim som har missbrukat makten och

också misskött frågor om mänskliga rättigheter och utvecklingsfrågor.

Man har också en ekonomi i Zimbabwe där man i grunden har väldigt positiva och starka möjligheter. Man har stora naturtillgångar och en befolkning med relativt god utbildning i många fall. Men man har misskött ekonomin och har en omfattande korruption som gör att landet är i ett väldigt dåligt skick.

Det är en utförsbacke som bara tycks fortsätta. Vi hade ett visst hopp efter kuppen som ändrade regimen i fjol. Men det har hittills inte inneburit en positiv förändring i linje med vad många hade hoppats på. Om det är en övergång får man se efteråt.

Vårt arbete från svensk sida handlar fortfarande om att stödja genom humanitär hjälp och stödja civilorganisationer och civilsamhället i Zimbabwe. Det gör vi inte direkt genom ett samarbete med den svenska regeringen, Sida eller så. Vi gör det genom svenska civilsamhällets organisationer och FN-organisationer som vi stöder.

Hälften av det svenska biståndet går till att stärka civilsamhället och att försöka bidra till att rättssamhället upprätthålls. Det handlar om att stärka människors möjligheter att använda rättssystemet när de är anklagade eller har blivit fängslade. Det är den typen av åtgärder.

Här är mycket bekymmersamt. Men vi har från svensk sida till skillnad från en del andra länder som har övergivit Zimbabwe tyckt att det är viktigt att se befolkningen i Zimbabwe och stödja den.

Vi har också erfarenheter från en rad andra länder där man har jobbat med civilsamhället under en väldigt jobbig och tuff period. Det har varit viktigt när man till slut får en förändring.

Jag besökte nyligen Armenien som har fått en ny regering. Där bidrar civilsamhällets organisationer och människor därifrån till den nya regimen. Genom att de har kunnat fungera bland annat med hjälp av bistånd har de kompetens och möjlighet att klara av den förändringen.

Det är väldigt viktigt att vi fortsätter att stödja och göra vad vi kan. Det gäller särskilt nu när Zimbabwe är i en sådan humanitär kris som det är. Livsmedel saknas, och det är väldigt dyrt att över huvud taget köpa mat. Bensinköerna är långa och ringlar längs gatorna. Landet har dessutom drabbats av både torka och sedan cyklonen som bidrar till att förvärra situationen.

Anf. 4 YASMINE POSIO (V):

Fru talman! Tack, statsrådet Eriksson!

Jag fick inget svar om Gukurahundi. Det skulle vara intressant att höra hur ni ser på det, om ni tror att de ansvariga någonsin kommer att ställas till svars och vad regeringen från Sveriges sida gör för att det ska ske.

Jag vill passa på att gå vidare med det som är fördelen med det svenska biståndet och långsiktigheten i det, precis som du lyfte fram. I mitt förra inlägg lyfte jag fram de enorma klyftorna mellan makteliten och folket. Ett land som har mycket naturresurser och bra

odlingsbar mark borde inte ha så stor arbetslöshet och fattigdom. Men i stället för att bygga upp ett stabilt land har makteliten passat på att sko sig själv.

Jordbruksreformen, som kunde ha varit en framgångsrik saga med tanke på den bördiga mark som finns i Zimbabwe, blev ett fiasko då lantegendomarna inte gavs till den kunniga lokalbefolkningen utan i stället till män inom både regeringen och det militära.

Markerna som tidigare producerade så mycket att landet exporterade jordbruksprodukter odlas knappt i dag. Om jag hade rest mellan Harare och Bulawayo för 30 år sedan hade jag fått se fullt av odlad mark. Men för en dryg månad sedan såg jag bara sly och någon enstaka mager boskap som gick där och betade.

I detta läge, när yttrandefriheten och mötesfriheten inskränks, när oppositionella fängslas, torteras och dödas och när aktivister i civilsamhällets organisationer tystas, har tyvärr vissa länder valt att dra tillbaka sitt bistånd. De hänvisar till den auktoritära regimen och det krympande demokratiska utrymmet. Detta trots att det drabbar folket.

Sverige har i stället valt att fortsätta sitt bistånd via framför allt civilsamhällets organisationer och FN för att bland annat bygga upp demokrati från grunden, stärka kvinnor och ge dem stöd samt se till att kåkstädernas barn får hjälp att klara skolan och har fritidsaktiviteter.

Nyligen drabbades Zimbabwe av en cyklon, något som vi båda har lyft fram. Den förstörde både hem och mark för hundratusentals zimbabwier. Om alla länder hade lämnat sitt biståndsarbete i Zimbabwe hade det varit en oerhört lång process att få igång något slags nödhjälp över huvud taget. Tack vare de länder som finns kvar och stöttar civilsamhället kunde ändå nödhjälpen komma igång relativt snabbt, trots att det återstår mycket att göra.

Det är även bra, fru talman, att Sverige i sin strategi för Zimbabwe är beredd på att snabbt ändra inriktning i biståndet om dialogen med Zimbabwe och folkets önskan om ett öppnare, friare samhälle fritt från korruption skulle hörsammas av den nya presidenten. Det uppskattar vi.

Även om det är oerhört viktigt att i dessa tider med krympande utrymme stötta civila organisationer kan inte de ensamma förändra situationen i landet. Myndigheterna behöver stöd i att förändra sitt arbete så att landet blir mer transparent och rättssäkert.

Svenska myndigheter som arbetat i olika länder för att tillsammans med myndigheterna där få till good governance har ett väldigt gott rykte. Då är det bra om vi snabbt kan agera och ställa upp med det stödet igen när det är aktuellt.

Fru talman! Det behövs många fler länder som är lika agila och intresserade av den typen av bistånd. Det vore intressant att få höra statsrådet Erikssons synpunkter på hur regeringen arbetar för att få fler länder att se värdet i det långsiktiga biståndet och stanna kvar i mottagarländer som går åt fel håll för att i första hand stötta folket och civilsamhället och för att sedan snabbt

kunna ändra inriktning när vi ser en politisk vilja i mot-
tagarlandet att bli mer transparent och rättssäkert. Hur
förs samtalen kring dessa frågor i EU-samarbetet?

Anf. 5 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Egentligen är det ett ämne för en annan
interpellationsdebatt. Det handlar om hur vi ska orga-
niserar hela biståndssamfundet och finansiera det. Den
svenska strategin bygger på att vi ger mycket av kärn-
stöd till FN-organisationerna. På så sätt skapar vi möj-
ligheter från svensk sida för FN att fungera långsiktigt
och flexibelt så att man kan göra insatser snabbt när
det behövs.

Man kan också arbeta långsiktigt inte bara i sam-
band med vissa utpekade projekt. Tyvärr är det väldigt
många andra länder som inte vill göra det. De riktar in
biståndet bara mot enskilda projekt och saker som
kortsiktigt kanske är lättare att uppmärksamma i medi-
erna. Det är ett stort bekymmer.

Det är bland annat de frågorna som hela den refor-
mering av FN-systemet som nu diskuteras i New York
handlar om. Vi hoppas att det ska kunna leda till ett
mer långsiktigt hållbart system.

Men det är många som inte vill ställa upp i ett sy-
stem där till exempel alla enas om att vara med som
finansiärer i kärnverksamheten för FN. Det är *en* fråga.

En annan fråga är vad man som enskilt land ska
göra när ett land går bakåt i utvecklingen. Vi har ett
antal sådana exempel. Vi har situationen i Kongo,
DRK, som ligger nära och som ibland kan kännas svår
eller hopplös eftersom den inte tycks bli bättre. Vi har
ett land som Tanzania, som vi jobbar med nu, som Sve-
rige har gett bistånd till under lång tid men där situa-
tionen för demokrati och mänskliga rättigheter nu går
bakåt.

Hur ska vi jobba med detta? Vi har lite olika idéer,
men den svenska grunden handlar om att vi lägger upp
en strategi för varje land som vi har ett bilateralt sam-
arbete med. Där tar vi under en femårsperiod ställning
till hur vi ska finansiera verksamheten. Hur mycket ska
vi samarbeta, och på vilket sätt ska vi samarbeta? Sed-
dan kan vi växla upp om det går i rätt riktning.

I Etiopien tillförde vi nyligen 200 miljoner kronor
för att vi ser att utvecklingen går i rätt riktning och att
landet får en regering som vill reformera och skapa ett
öppnare och bättre samhälle för medborgarna. I Tan-
zania för vi i stället nu en diskussion om att eventuellt
dra ned på biståndet på grund av den negativa utveck-
lingen. Här får man försöka få gehör från regimerna och
spela med de resurser man har för att visa på att man
stöder en positiv inriktning i båda fallen.

Jag fick också en fråga om huruvida jag tror att det
kommer att bli någon form av rättegång eller dom för
dem som har missbrukat mänskliga rättigheter eller
åstadkommit saker som är mycket allvarliga. Det kan
man än så länge bara hoppas. Det är viktigt att i de här
situationerna samla bevis och kunskaper om vad som
har hänt för att i ett annat läge kunna använda det i en
rättsprocess.

Anf. 6 YASMINE POSIO (V):

Fru talman och statsrådet Eriksson! Jag vill avsluta
med att säga något om de växande skulderna. IMF var-
nar för att 15 afrikanska länder, bland andra Zim-
babwe, ligger i högriskzonen för att drabbas av en
skuldkris.

Under fem år har länderna söder om Sahara i ge-
nomsnitt ökat sin skuld från 30 till 50 procent av bnp.
Till skillnad från tidigare skuldkriser, då lånen framför
allt låg hos IMF och Världsbanken, har dessa 15 länder
i hög grad vänt sig till privata långgivare. Eftersom
dessa lån i regel är dyrare, svårare att överblicka och
löper över kortare tid är de särskilt riskabla.

Vänsterpartiet har återkommande motionerat om
att Sverige bör agera mer kraftfullt för att möta den
växande skuldkrisen och ta fram en strategi för att för-
hindra nya skuldkriser. Vi välkomnar därför regering-
ens engagemang i frågan, men vi efterfrågar ännu fler
konkreta förslag.

Internationella institutioner och länder i den rika
delen av världen har ett stort ansvar för flera länders
skuldkris. En stor del av lånen har gått till diktaturer
trots att långgivarna har varit medvetna om att lånen inte
skulle komma befolkningen till del. I dessa fall är det
tydligt att långgivarna har ett medansvar för skuldsätt-
ningen, och skulderna är då att betrakta som illegitima.

I Norge har regeringen tillsatt en skuldrevision för
att undersöka hur stor del av landets fordringar på fat-
tiga länder som är legitima respektive illegitima. Sve-
rige bör följa det norska exemplet och driva på för en
global skuldrevision.

För att förhindra att skuldsituationen förvärras och
att nya skuldkriser uppstår krävs förändringar i den
globala ekonomin. Nätverket Eurodad föreslår bland
annat en princip som alltid sätter efterlevnaden av
mänskliga rättigheter framför återbetalning av skulder.
Det ska exempelvis inte vara tillåtet att skära ned på
sjukvård och utbildning för att betala av skulder.

Hur ser statsrådet Eriksson på dessa förslag? Kan
statsrådet utveckla och konkretisera regeringens poli-
tik för att möta skuldkrisen hos just de fattigaste län-
derna?

Anf. 7 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP):

Fru talman! Vi ser att det finns en växande oro när
det gäller skuldfrågorna. Jag var nyligen i Washington
på Världsbankens vårmöte, och där diskuterades detta.
Det är uppenbart att detta är frågor som har blivit allt-
mer aktuella både i Internationella valutafonden och i
Världsbanken under de allra senaste åren.

Det positiva i sammanhanget är att vi än så länge
har låga räntor i världsekonomin. Men de länder som
nu börjar få en skuldsättning som ligger på en hög nivå,
som Zimbabwe, och som börjar falla ur greppet för vad
man klarar av hamnar ofta i en ännu besvärligare situ-
ation när de vänder sig till Kina eller till andra, privata,
rådgivare som kräver betydligt högre räntor.

Därför är detta en allvarlig och viktig fråga att fort-
sätta att arbeta med. Det är intressant att vi i morgon

har en högnivåkonferens i Paris om dessa frågor. Sverige är pådrivande men kräver att både låntagar- och långivarländer tar sitt ansvar i sammanhanget. Man kan inte bara ställa krav på givarna, utan man måste ställa tuffa krav även på dem som tar lånen. Det har kanske inte gjorts i tillräckligt hög grad tidigare när det gäller Zimbabwe, men i dag ställer Världsbanken tuffa krav på landet. Vi måste också se till att vi skapar system för hur man kan komma ur situationen.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 4 Svar på interpellation 2018/19:197 om högskoleprovet

Anf. 8 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Kristina Axén Olin har frågat mig om jag avser att verka för ett avskaffande av högskoleprovet om fusk fortsätter.

Det har under senare år uppdagats att det förekommer organiserat fusk vid högskoleprovet. Fusket är ett hot mot högskoleprovets legitimitet som urvalsinstrument till högskoleutbildning. Det faktum att personer genom fusk på högskoleprovet kan ha fått tillträde till attraktiva utbildningar hotar i förlängningen också förtroendet för universitet och högskolor. Därför är fler åtgärder för att förhindra fusk på högskoleprovet nödvändiga.

Regeringen införde år 2016 en möjlighet för Universitets- och högskolerådet att fatta beslut om avstängning från provet under två år för den som använt otillåtna hjälpmedel. Myndigheten bemyndigades också att meddela ytterligare föreskrifter för provet. Universitets- och högskolerådet har från och med provtillfället hösten 2016 infört krav på att provdeltagare ska lämna en försäkran om att de inte har använt otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt har försökt att vilseleda vid provet.

Om en provdeltagare i strid med sin försäkran ändå har vilselett och lämnat osann uppgift vid provet kan denne ha gjort sig skyldig till brottet osann försäkran (15 kap. 10 § brottsbalken). Även den som främjar brottet utan att själv ha utfört gärningen kan under vissa omständigheter dömas för medhjälp till osann försäkran. Universitets- och högskolerådet har även vidtagit åtgärder som avser provens utformning.

Regeringen tillsatte i augusti 2018 en särskild utredare som fick i uppdrag att bedöma om vissa ytterligare åtgärder bör vidtas i syfte att förhindra fusk vid högskoleprovet. Det handlar bland annat om att ta ställning till om huruvida ett krav på kroppsvisitation vid högskoleprovet i syfte att förhindra användningen av otillåtna hjälpmedel kan utgöra en godtagbar begränsning av regeringsformens skydd mot kroppsvisitation.

Den 11 april 2019 fattade regeringen beslut om ett tilläggsdirektiv. Utredningen ska också utreda om fusk vid antagning till högre utbildning som leder till ett

återkallat antagningsbeslut ska innebära att ett eventuellt godkänt betyg på en högskolekurs tas tillbaka.

Regeringen har således vidtagit åtgärder mot fusk vid högskoleprovet. Genom uppdragen till den särskilda utredaren har vi också visat att vi är beredda att vidta ännu fler. Högskoleprovet fyller en viktig samhällsfunktion som urvalsinstrument vid tillträde till högre utbildning. Regeringen anser att det är angeläget att det finns flera vägar in i högskolan, och högskoleprovet ska även fortsättningsvis vara en sådan väg till en andra chans. Det är därför avgörande att fusket stoppas så att förtroendet för högskoleprovets legitimitet som urvalsinstrument inte urholkas.

Anf. 9 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret.

Jag vill att alla människor ska kunna lyckas nå sina drömmar, vare sig man är ung eller gammal. Det kan handla om att förverkliga drömmar om ett yrke som man inte har betyg till. Därför är högskoleprovet otroligt viktigt – för att alla ska få fler chanser att nå sina drömmars mål.

I april var det över 67 000 personer som skrev högskoleprovet. Det är ett unikt tillfälle som har funnits i mer än 40 år och som ger många människor ytterligare en chans att komma in på den utbildning de drömmer om.

Tyvärr förekommer det fusk. Det har det förmodligen gjort i alla tider. Men med den nya tekniken finns nu raffinerade upplägg med trådlösa hörsnäckor och andra tekniska hjälpmedel, vid sidan om spökskrivare och annat, för att det ska se ut som att det är jag som har lyckats på provet.

Självklart ska vi inte tillåta fusk. Vi ska aldrig acceptera att någon person genom fusk tar en annans möjlighet att nå sina drömmars mål.

Det som gör mig orolig är att ministern för högre utbildning har skrivit en debattartikel, publicerad den 6 april, där hon säger: ”Om vi inte helt får bukt på de här problemen måste vi se över om vi ens kan ha kvar högskoleprovet.” Då undrar jag i min interpellation: Vill ministern avskaffa högskoleprovet om fusk fortsätter, och vad ska vi i så fall ha i stället?

Anf. 10 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Fusk på högskoleprovet är helt oacceptabelt. Det ska inte vara möjligt att fuska sig förbi och dessutom ta platsen från någon annan som har studerat hårt för att kunna komma in på en utbildning.

Högskoleprovet har funnits sedan 1977. Jag och regeringen anser att det är ett viktigt instrument för att vi ska kunna ha en breddad rekrytering och för att fler ska få en andra chans, en mer jämlik möjlighet att ta sig in på de extra attraktiva utbildningar där man behöver använda urval. Jag står väldigt fast vid att högskoleprovet är ett viktigt urvalsinstrument. Det ska vi vara mycket rädda om och värna i Sverige.

Men det måste också vara så att vi får bukt med fusket på högskoleprovet. Annars undergräver vi legi-

timiteten inte bara för provet utan också för våra universitet och högskolor. Därför är jag mycket engagerad i att se till att fusket stoppas, att vidta åtgärd på åtgärd för att se till att vi helt och hållet får bort fusket från högskoleprovet. Så viktigt är högskoleprovet för mig och regeringen.

Jag skulle också vilja ställa en fråga tillbaka till den moderata riksdagsledamoten Kristina Axén Olin. Jag uppskattar verkligen att Kristina Axén Olin är tydlig i debatten med att Moderaterna också står upp för högskoleprovet. Men ni gick ju faktiskt till val på att ni vill ge större möjligheter till universitet och högskolor att utforma sina egna antagningsprocesser. Då är min oro: Är inte det att elitisera universitet och högskolor lite bakvägen? Om alla får göra lite som de vill, är då risken stor att den andra chans som högskoleprovet utgör – ett sjyst högskoleprov som människor genomför utan att fuska – blir någonting som tappas bort och försvinner i Moderaternas politik för högre utbildning?

Anf. 11 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Jag diskuterar väldigt gärna vid ett annat tillfälle hur vi ska se på våra högskolor i framtiden. Där finns det mycket att göra. Vi ser högskolor i Sverige som brister i kvalitet. Ett exempel är den utvärdering vi fick nu senast av lärarhögskolorna runt om i Sverige, där inte ens hälften av utbildningarna når den kvalitet som man önskar.

Vi behöver definitivt diskutera detta: Hur ökar vi kvaliteten? Hur ökar vi nivån på utbildningarna? Hur ser vi till att fler tar examen? Hur får vi fler högskolor som speglar de önskemål som arbetsmarknaden har?

Min interpellation handlar dock om högskoleprovet. I den diskussionen tror jag att vi är helt överens – vi verkar i alla fall vara det – om att högskoleprovet är en fantastisk möjlighet. Vi är också helt och hållet överens om att fusk är helt oacceptabelt.

Men jag får fortfarande inte svar på min fråga varför Matilda Ernkran då i en egenförfattad debattartikel säger att om vi inte får bukt med de här problemen måste vi se över om vi ens kan ha kvar högskoleprovet, och vad vi i så fall ska ha. Om ministern inte står bakom de ord hon skrivit i debattartikeln är det bättre att be om ursäkt och säga att hon tar tillbaka och att det inte var så hon menade än att säga sådana här saker och inte mena dem. Eller menar ministern att man allvarligt överväger att lägga ned högskoleprovet? Och vad ska vi i så fall ha i stället?

Anf. 12 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Jag menar att fusk på högskoleprovet är så oansvarigt, så ansvarslöst och så illa för alla oss som står upp för att vi behöver ha ett sjyst högskoleprov som en riktig möjlighet in till högre utbildning när man konkurrerar om platser som det är fler sökande till än vad det finns platser att jag verkligen vill inskräpa allvaret: Om vi inte gemensamt får ordning på detta så att fusket försvinner från högskoleprovet är risken stor att vi inte klarar att hålla upp legitimiteten.

Det är anledningen till att jag inskräper allvaret i den här debatten. Fusk på högskoleprovet är helt oacceptabelt. Att fuska sig in ska aldrig någonsin vara ett sätt för en individ att ta sig fram inom högre utbildning. Det hoppas jag att också Moderaterna kan ställa upp bakom. Att få bort fusket på högskoleprovet är så viktigt att vi gör allt vi någonsin kan för att stoppa fusket.

Den här regeringen har vidtagit åtgärder. Numera är det möjligt för Universitets- och högskolerådet att stänga av personer. Om det har uppmärksammats att du kan ha fuskat på provet får du inte skriva om provet på två år. Du kan också avskiljas från din utbildning. Det är lärosätena som tar de besluten. Universitets- och högskolerådet kan också bestämma sig för att polisanmäla – och det gör man nu i alla fall man hittar. Du kan också, när rättsprocessen haft sin gång, dömas för osann försäkran. Det visar hur viktigt regeringen tycker att det är att vi får stopp på fusket.

Det sitter också en utredning, vars betänkande jag tar emot i juni, som tittar vidare på detta. Kan vi till exempel göra mer när det gäller kroppsvisitation för att stoppa fusk? Jag har själv tagit initiativ till ett tilläggsdirektiv till utredningen: Om man nu har blivit påkommen med fusk och blivit av med sin plats men ändå har tagit poäng under sin tid på utbildningen, hur ska vi då se på dessa poäng? Hur kan vi titta på detta rättssäkert? Ska man få behålla poängen eller inte?

Jag vill vara väldigt tydlig i den här debatten med att jag känner ett enormt engagemang i detta. Jag tänker fortsätta se till så att fusket på högskoleprovet försvinner. Det är en garant för att vi kan ha kvar högskoleprovet. Det är viktigt att inskräpa allvaret i detta. Fusket måste bort för att högskoleprovet ska kunna vara kvar. Och jag vill ha kvar högskoleprovet. Regeringen vill ha kvar högskoleprovet. Det är en viktig andra chans. Det är en bra, jämlikare möjlighet att ta sig in på de mest attraktiva utbildningarna. Jag vill ha kvar högskoleprovet och tänker göra allt jag kan för att behålla den legitimiteten.

Anf. 13 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Jag tror att jag och ministern är helt överens om att fusket är oacceptabelt. Jag välkomnar alla åtgärder som regeringen har vidtagit och den utredning som kanske kommer att kunna belysa ytterligare möjligheter att stävja fusket. Vi ska som sagt aldrig tillåta att någon fuskar sig till en plats som egentligen skulle ha gått till någon annan.

Men jag blir ändå lite styrkt i min oro när Matilda Ernkran vidmakthåller uppfattningen i debattartikeln om att man måste överväga att inte ha kvar högskoleprovet om fusket fortsätter.

Jag ställer min fråga igen och igen: Vad ska vi ha i så fall? Och vilken gräns tänker ministern sätta för fusk: ett, två eller fem år? Om vi ser att det fortfarande finns fusk om fem år, ska vi då upphöra med högskoleprovet? Vad menar ministern egentligen? Och vad ska vi i så fall ha i stället?

Anf. 14 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S):

Fru talman! Fusk på högskoleprovet är helt oacceptabelt. Jag har velat inskräpa allvaret i att det inte ska vara möjligt att fuska sig förbi och dessutom ta platsen från någon som har studerat hårt för att komma in på en utbildning. Jag kommer att fortsätta inskräpa att vi måste få bort fusket på högskoleprovet. Om ingen har förstått allvaret i detta måste man ibland ta till en extra allvarsam ton och säga att om vi inte lyckas riskerar vi hela högskoleprovets legitimitet.

Jag tänker inte vara den som tar bort högskoleprovet. Jag tänker vara den som ser till att vi får bort fusket på högskoleprovet, så att vi kan behålla det som den viktiga andra chansen och det viktiga mer jämlika sättet att få en breddad rekrytering också till de mest attraktiva utbildningarna, för dem som har studerat hårdast och kan riktigt mycket.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 5 Svar på interpellation 2018/19:198 om studiero

Anf. 15 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Kristina Axén Olin har frågat mig vilka åtgärder jag kommer att vidta för att vända den negativa utvecklingen och förbättra studieron i skolan.

Jag vill börja med att understryka vikten av ordning och studiero i klassrummen samt att alla flickor och pojkar liksom all personal är trygga i skolan. Utbildningen i skolan ska enligt skollagen utformas så att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

I juli 2019 träder också ändringar i läroplanen för bland annat grundskolan i kraft. De tydliggör rektorns särskilda ansvar för detta. Även elevernas ansvar för att visa respekt för skolans personal och andra elever markeras med dessa läroplansändringar. Ordning och reda i klassrummet är en förutsättning för elevers lärande och utveckling. En trygg arbetsmiljö främjar också attraktionskraften i läraryrket.

Skolans arbete för att uppnå trygghet och studiero innehåller såväl disciplinära åtgärder som pedagogiskt ledarskap och att motverka kränkande behandling. Som med mycket annat i skolan behövs både tydliga bestämmelser och ett systematiskt utvecklingsarbete för att nå de resultat vi eftersträvar.

Jag har den senaste tiden svarat på liknande frågor om trygghet och studiero i skolan. Det gläder mig att vi är många som engagerar oss i dessa frågor som har betydelse både för elevernas kunskapsresultat och för arbetsmiljön för alla som verkar i skolan.

Mina besked är fortsatt entydiga. I överenskommelsen som har slutits mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna framgår att det under mandatperioden ska tas fram en nationell plan för trygghet och studiero i skolan. I det arbetet ingår att se över de möjligheter som finns för

disciplinära åtgärder och att säkerställa ett fungerande regelverk för ett bra arbete med trygghet och studiero i skolan. Elever som har hotat eller utsatt andra för våld bör lättare kunna stängas av eller omplaceras. Skollagens disciplinära åtgärder ska kunna användas av lärare och rektor. Lärarna ska kunna utföra sitt arbete med trygghet i sin yrkesutövning och med stöd från rektor och skolhuvudman.

Med ett väl fungerande regelverk utifrån ett samlat grepp om trygghet och studiero kan vi tillsammans vända utvecklingen till det bättre i denna för skolan och samhället så viktiga fråga.

Anf. 16 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Utbildningsminister Anna Ekström!

Under hösten 2018 genomförde Skolinspektionen för 17:e gången sedan 2010 Skolenkäten. I april presenterade man en rapport med ett urval av resultatet. Den här gången låg fokus på trygghet, studiero, stöd och stimulans. Det är grundläggande områden som påverkar elevers lärande och undervisningen. De är därför centrala i klassrummet och i granskningen, enligt Skolinspektionen.

Resultatet var oroande. Omkring en av tio elever känner sig inte trygg i skolan. Och så många som tre av tio elever i årskurs 9 anser att lärare och elever inte respekterar varandra. Tre av tio elever upplever att det inte finns studiero på lektionerna. Sämst betyg får årskurs 9 där över 30 procent svarar att studieron inte är bra.

Den bild som framkommer i Skolenkäten är djupt oroande – det är ett otroligt stort urval av enkäter som besvaras. Man kan verkligen inte säga att utvecklingen går åt rätt håll.

Jag undrar därför i min interpellation till Anna Ekström vilka åtgärder statsrådet kommer att vidta för att vända utvecklingen och förbättra studieron i skolan. Då räcker inte ett svar om att man har tillsatt en utredning enligt januariöverenskommelsen. Det är bråttom att lösa de här problemen.

Anf. 17 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Hot och våld i skolan är fullkomligt oacceptabelt. När det förekommer ska det åtgärdas. Rektorer och lärare ska ha ett klart och tydligt regelverk att hålla sig till. Det ska vara ett regelverk som går att använda och som leder till ökad trygghet och ökad studiero.

Det finns i dag en uppsättning regler i skollagen. Vi vet att de följs i olika utsträckning på olika skolor. Jag är glad över att Skolinspektionen i sin skolenkät har lyft fram trygghet och studiero. Jag ser också att det inte är en slump. Skolinspektionen är ute i väldigt många skolor och reagerar naturligtvis på det man ser i form av bristande trygghet och studiero.

Samtidigt är det viktigt att hålla i minnet att Skolinspektionens skolenkät inte tjänar som en utvärdering på ett sådant sätt att den visar en utveckling över tid. Om vi ska följa utvecklingen över tid får vi gå till den

attitydundersökning som tas fram av Skolverket eller möjligen till de internationella undersökningarna.

Av dem ser vi att det här är ett problem i Sverige. Jag vill för Kristina Axén Olin särskilt peka på den bild som framträder i Talisundersökningen. Den har några år på nacken. Men där visade det sig klart och tydligt att just svenska lärare lyfter fram bristande trygghet och studiero som ett allvarligt problem, och i större utsträckning än lärare i många andra länder. Det är alltså solklart att vi har att göra i den frågan.

Kristina Axén Olin uttalar sig lite föraktfullt om att tillsätta utredningar. Men Kristina Axén Olin är väl medveten om att det krävs ett beredningsunderlag för att åstadkomma förändringar i antingen läroplaner, förordningar eller lagar. För min del är det naturligt att lägga fram förslag som är väl beredda och väl underbyggda. De ska också vara förankrade i den lärarkår och rektorskår som ska hantera bestämmelserna i verkligheten.

Det här är en fråga som regeringen inte tar lätt på. Frågan om trygghet och studiero kommer att vara viktig under mandatperioden. Jag kommer att arbeta hårt för att säkerställa att de svenska skolorna är en bra studiemiljö för eleverna och en bra arbetsmiljö för lärarna. Kristina Axén Olin behöver inte vara orolig för att det här är en fråga som det tas lätt på.

Anf. 18 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Jag är inte orolig över att det är en fråga som det tas lätt på. Men jag är orolig över situationen i dagens skola.

Som av händelse hänvisar skolministern till Skolverkets attitydundersökning som en bättre källa till hur det verkligen ser ut. Vi fick den förra veckan och träffade även Peter Fredriksson, generaldirektör för Skolverket.

Denna attitydundersökning gör mig till och med ännu mer orolig. Om man läser undersökningen, som alltså publicerades förra veckan, kan man se att var fjärde lärare uppger att de under det senaste läsåret har utsatts för hot och våld på arbetsplatsen.

Men vad som kanske är ännu värre är att bland högstadies- och gymnasieelever har andelen som känner sig störda av andra elever på de flesta eller alla lektioner i princip fördubblats sedan 2006. Vad som kanske är allra mest allvarligt, Anna Ekström, är att andelen elever som känner sig mobbade av andra elever en gång i månaden eller oftare har fördubblats sedan 2015. Det här är otroligt allvarliga siffror.

Det behövs ingen utredning för att fokusera mer på hur man stävjar mobbning eller på det oacceptabla i mobbning, hot, trakasserier och på att inte ha arbetsro. Det finns redan ett regelverk. Vi är överens och har tidigare i denna sal diskuterat att man möjligen behöver se över vissa delar i regelverket som är eller upplevs som otydliga av en del lärare – andra lärare är helt nöjda med det regelverk som finns i dag.

Men vi kan inte vänta med insatser i väntan på utredningar som ska göras under mandatperioden. Man kan göra saker redan i dag. Om man tycker att det här

är viktigt kan man göra en webbaserad utbildning som snabbt kan gå ut till alla lärare. I en sådan kan man förtydliga regelverk och också ge råd och tips, för sådana finns. Man kan även ge ut nyhetsbrev och göra alla möjliga saker för att snabbt förbättra situationen, så att den inte eskalerar och blir ännu värre i väntan på en utredning som kanske aldrig kommer – vad vet vi?

Fru talman! Jag är orolig, och jag tror att ministern också är orolig. Därför vill jag gärna göra gemensam sak för att skyndsamt vidta åtgärder. Det kan ske parallellt med utredningar om man nu mer noggrant skulle vilja titta på regelverket, vilket säkert vore bra att göra. Vi måste dock verkligen försöka ändra detta nu. Vi kan inte ha en fortsatt eskalering av mobbningen och otryggheten i skolan med fler elever som väljer att stanna hemma och lärare som inte vill jobba i skolan. Det här går inte.

Anf. 19 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Jag kan bara upprepa vad jag sagt: Frågan om trygghet och studiero är viktig. Det är skälet till att regeringen vidtar ett flertal åtgärder.

Kristina Axén Olin pendlar i sitt inlägg mellan att tycka att det är dåligt att utreda saker och ting eftersom det tar tid och att säga att det är bra att utreda saker och ting. Jag väljer att ta fast på de gånger Kristina Axén Olin säger att det är bra att utreda.

Kristina Axén Olin efterlyser att få höra vad som därutöver görs. Jag kan berätta att inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen, som Skolverket arbetar med och som ger stöd i undervisningssituationen för landets lärare, rektorer och övrig personal i skolan, har en särskild portal införts. Det handlar om hur man arbetar med ledarskap i klassrummet för att säkra trygghet och studiero.

Inom Samverkan för bästa skola, som är en stor utvecklingsinsats som Skolverket arbetar med, ingår trygghet och studiero som en viktig del i arbetet. Här ingår även rektorers arbete för att främja trygghet och studiero liksom lärares arbete för att hantera undervisningssituationer som ibland kan vara ganska svåra.

Till detta krävs naturligtvis resurser. Här är regeringens stora satsning på skolan av stor betydelse. Med början förra året införde vi ett helt nytt statsbidrag för den svenska skolan, det så kallade likvärdighetsbidraget. Det är öronmärkta pengar som ska gå till skolan och i större utsträckning särskilt till de skolor där behoven är som störst.

Det görs även stora satsningar på elevhälsan. Ibland talar vi om trygghet och studiero som om det vore en angelägenhet enbart för klassrummet. Jag vill dock peka på den stora betydelse som elevhälsan har i detta arbete. De substantiella insatser som har gjorts för elevhälsan har resulterat i betydligt mer personal och ett stärkt arbete på ett område som har mycket stor betydelse för trygghet och studiero.

Jag vill också peka på den läroplanändring som regeringen arbetade med alldeles nyss och som träder i kraft snart, den 1 juli. Läroplaneändringen markerar att

elever inte bara har en rätt och en plikt att gå i skolan, utan de har också rätt att få en bra undervisning. Den elev som anstränger sig i skolan ska få goda chanser att lära sig så mycket som möjligt. Eleverna har också en plikt att anstränga sig, göra sitt bästa och bidra till en god studiemiljö för lärarna men också för sina kamrater.

Denna läroplanändring införs efter ett förslag från Skolkommissionen och baseras på stor internationell forskning, som visar på betydelsen av elevers engagemang för att skapa en god studie- och arbetsmiljö i skolan. Att det finns ett samband mellan goda kunskapsresultat och trygghet och studiero är vi nog överens om.

Det här är ett arbete som regeringen tar på mycket stort allvar och arbetar med både på lång sikt och med omedelbara åtgärder. En hel del av dessa åtgärder har funnits sedan något år tillbaka.

Jag kommer som minister att prioritera frågor om trygghet och studiero eftersom jag vet att detta är viktigt för både eleverna och lärarna. Kanske är det allra viktigast för de elever som behöver skolan allra mest. Det handlar om elever som kommer från hem där det inte finns någon studievana. Där kan skolan betyda hela skillnaden för att de ska kunna bygga sig ett bra liv.

Anf. 20 KRISTINA AXÉN OLIN (M):

Fru talman! Ministern! Jag tror också att det finns saker vi är överens om. Möjligen är vi inte överens om tempot och vad man ska göra.

Jag är väldigt orolig. Mobbningen har ökat och fördubblats sedan 2015. Anna Ekström säger att man redan för ett år sedan vidtog åtgärder, men det räcker inte. I den attitydundersökning som kom förra veckan kan vi se att detta hela tiden ökar. Då har vi inte vidtagit tillräckliga åtgärder. Därför måste man tänka nytt och göra något snabbt.

Förra veckan träffade jag studenter som går sista året på lärarutbildningen vid Stockholms universitet. Inte en enda gång har ordet ledarskap nämnts under hela deras utbildning, och dessa utexamineras i sommar.

Det finns hur mycket som helst att göra när det gäller skola och utbildning. Mycket kan göras i dag utan att det kostar några pengar. Det kostar inget att undervisa studenterna vid Stockholms universitet i ledarskap. Att ordna en digital utbildning om mobbningsfrågorna behöver inte heller kosta några stora summor, även om det såklart krävs lite arbete.

Å andra sidan kostar det enorma summor för varje elev som vi misslyckas med. Över 5 500 elever går inte till skolan, utan är så kallade hemmasittare. Det är för övrigt ett vedervärdigt ord, vilket vi borde ändra till något annat. Många elever har ont i magen och går inte till skolan. Det blir en samhällskostnad och en tragedi för den enskilda eleven som aldrig går att räkna i pengar.

Det finns som sagt absolut saker som kan utredas. Men vänta inte med att vidta andra åtgärder! Sök en

bred enighet nu eller använd ministerrollen! Vidta åtgärder nu så att skolan blir bättre!

Anf. 21 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Ledarskap är viktigt för att utöva läraryrket. Jag skulle tro att det är svårt att hitta ett annat yrke än läraryrket där det ställs större krav på ledarskap. Just därför är det bra att det i de utvecklingsinsatser som Skolverket nu arbetar med finns tydliga förslag för att stärka förutsättningarna att arbeta med ledarskap i och utanför klassrummet. Om jag skulle peka på ett yrke med högre krav på ledarskap än läraryrket skulle jag faktiskt ha riktigt svårt att komma på något.

För mig är det självklart att den lärare som utövar ledarskap i klassrummet och som fullgör sina uppgifter för att säkra trygghet och studiero ska kunna göra det med frimodighet. Så länge man följer lagar och förordningar ska man ha samhällets stöd, rektorn i ryggen och föräldrarna med sig. Därför oroar jag mig över alla de tecken jag ser på att föräldrar och elever inte riktigt ser sig annat än som kunder i en skola. Det finns en kundmentalitet där läraren reduceras till en person som ska leverera det betyg som föräldrar och elever vill ha. Det är en skola som jag inte vill se. Jag vill att skolan ska vara en gemensam bildningsinstitution. Då krävs att det finns förutsättningar för trygghet och studiero för alla elever.

Jag har i mina inlägg redogjort både för vad som är på gång och för vad som i vissa fall kräver utredningar. Alla som verkar i skolans värld har under de senaste åren kunnat se vilka resultaten blir när man *inte* bereder beslut på ett ordentligt sätt. Jag har också redogjort för ett stort antal insatser som görs här och nu. Jag är stolt över dessa insatser.

Jag är glad över det engagemang som Kristina Axén Olin visar för trygghet och studiero i skolan, och jag kan försäkra Kristina Axén Olin att jag kommer att jobba vidare – både här och nu och på sikt – för att säkra att den svenska skolan är trygg så att elever lär sig riktigt mycket.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 6 Svar på interpellation 2018/19:203 om partipolitik av lärare i skolan

Anf. 22 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Robert Stenkvisst har frågat mig om jag tänker vidta några åtgärder för att möta problemet att tjänstemän och lärare agerar partipolitiskt i sin tjänstutövning och om en variant av tjänstemannaansvar kan vara en väg att komma till rätta med dessa problem.

Enligt grundlag måste alla som fullgör offentliga förvaltningsuppgifter iakttä saklighet och opartiskhet i sin verksamhet. Denna objektivitetsprincip gäller tjänstemän vid såväl kommunala som fristående skolor

som bedriver utbildning enligt skollagen. Vid utförande av sitt arbete får en tjänsteman inte vägledas av den egna politiska åsikten eller liknande. Han eller hon ska handla fritt från godtycke.

Kraven i läroplanen om att undervisningen ska vara saklig och allsidig kan också ses som ett uttryck för denna grundlagsfästa princip. Alla föräldrar ska med samma förtroende kunna skicka sina barn till skolan, förvissade om att barnen inte blir ensidigt påverkade till förmån för den ena eller andra åskådningen.

Dessutom har skolan ett demokratiskt uppdrag. Alla som verkar i skolan ska hävda de grundläggande värden som anges i 1 kap. 4–5 § skollagen och klart ta avstånd från det som strider mot dem. Anställda inom skolväsendet måste verka för att demokratins idéer blir vägledande i deras arbete. Detta innebär att den som till exempel är motståndare till demokratins idéer inte ska få utveckla sina tankar i sin yrkesutövning.

Som Justitieombudsmannen har påpekat i ett beslut är räckvidden av den grundlagsfästa meddelar- och yttrandefriheten för offentligt anställda inte obegränsad. Arbetsuppgifter och andra skyldigheter som följer med anställningen innebär att den anställde inte alltid kan åberopa sin yttrandefrihet om han eller hon härigenom åsidosätter sina åligganden. En lärare kan, enligt vad Justitieombudsmannen anför i sitt beslut, inte ta lektionstid i anspråk för att inför klassen redovisa sin privata syn i en politisk fråga.

Det är viktigt att medborgarna har ett högt förtroende för skolväsendet och dess anställda. Vid en internationell jämförelse står sig Sverige mycket väl när det gäller avsaknad av oegentligheter i offentlig verksamhet. Men det innebär inte att det inte finns risker. Myndigheterna måste alltid vara uppmärksamma på omständigheter som kan leda till att deras opartiskhet ifrågasätts.

Avslutningsvis har jag stort förtroende för att de som arbetar inom skolväsendet utför sina uppgifter på ett sakligt och korrekt sätt. Det är samtidigt ett fortsatt angeläget uppdrag för regeringen att med olika former av insatser stödja skolan i detta arbete.

Anf. 23 ROBERT STENKVIST (SD):

Fru talman! Statsrådet Anna Ekström! Jag tycker att svaret var väldigt bra. Jag tycker att det var glas klart. Det är i princip inget politikersvar, utan det är ett riktigt svar – förutom kanske en mening. Jag önskar att detta svar går ut till landets lärare, för det är som sagt väldigt bra och klart.

I slutet av sitt svar säger statsrådet: ”Avslutningsvis har jag stort förtroende för att de som arbetar inom skolväsendet utför sina uppgifter på ett sakligt och korrekt sätt.” Att jag ställer denna interpellation beror på att mitt förtroende börjar naggas i kanten. Jag tillhör ju ett politiskt parti, SD, och vi i SD har under flera valrörelser fått återkommande rapporter om lärare som bryter mot någon grundläggande objektivitetsprincip.

Vi står i valstugor. Det kommer fram skolungdomar och berättar att läraren har sagt till dem att SD är hemska fascister, dem ska ni inte rösta på, men inte

sagt någonting om de andra partierna. Det har inte hänt en gång; det händer ideligen, och det händer i valrörelse efter valrörelse.

Fru talman! För någon månad sedan åkte vi sverigedemokrater i utbildningsutskottet till en skola i norra Stockholm, i ett utanförskapsområde.

När vi kom dit möttes vi av en demonstration mot SD, och det är helt okej. Vi lever i en demokrati. De har rätt att demonstrera och säga vad de tycker om oss. Jag har inga som helst problem med det.

När vi kom in i skolan märkte vi att stämningen inte var bra bland eleverna. Det var till och med så att några elever spottade på golvet framför oss när vi gick, och det är inte ett acceptabelt beteende av någon elev.

Vi hade sedan ett samtal med rektorn för denna skola, och han var helt okej. Jag har ingenting att anföra mot rektorn, fru talman. Han uppträdde korrekt och hade uppträtt korrekt. Vi diskuterade stämningen på skolan. Vi märkte ju att den var väldigt hätsk – vi fick ibland ta omvägar när vi gick mellan olika salar, och vi blev dessutom eskorterade därifrån av polis.

När vi diskuterade frågan råkade rektorn försäga sig. Han sa att en lärare faktiskt hade agerat partipolitiskt mot oss, vilket vi märkte. Svart på vitt var det en lärare som under vårt skolbesök hade gått över gränsen och propagerat mot oss.

Vi lever i en demokrati. Man får ha vilka åsikter man vill. Lärare får engagera sig i Vänsterpartiet på fritiden. Under min uppväxt hade jag lärare som var partipolitiskt aktiva. De var fullkomligt neutrala under lektionstid. Jag hörde aldrig någonsin att de var subjektiva eller talade illa om sina motståndarpartier. Utvecklingen har nästan gått tillbaka, kan jag tycka.

Detta är ju inte acceptabelt. Nu har vi inte ministerstyre i Sverige, så ett statsråd kan inte gå in och göra vad som helst. Men detta är ett problem som finns, och vi måste ta tag i det på något sätt. Lärarna måste få klart för sig vad som faktiskt gäller.

Anf. 24 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Robert Stenkvist har inte så mycket att anföra mot det interpellationssvar som jag har givit, och det interpellationssvaret bygger i stor utsträckning på den reglering som finns i vår regeringsform, i skollagen och i läroplanen.

Något behov av att skicka ut ett interpellationssvar till Sveriges skolor ser inte jag. Grundlagen ska vara väl kända för dem som jobbar i Sveriges skolor, liksom skollagen och läroplanen.

Jag vill också påminna om att förhållandet att en lärare ska vara saklig och opartisk i sin tjänsteutövning och förhållandet att objektivitetsprincipen gäller inte innebär att skolan inte har ett tydligt uppdrag att också hävda ett värdegrundsuppdrag. I det värdegrundsuppdraget ligger respekt för mänskliga rättigheter. Det ligger ett tydligt uppdrag på alla lärare att både i och utanför undervisningen ständigt värna och försvara grundläggande principer om demokrati och mänskliga rättigheter.

Jag har som sagt stort förtroende för våra rektorer och våra lärare. Jag är övertygad om att den svenska skolan har en god reglering när det gäller att säkerställa objektivitet, allsidighet, saklighet och opartiskhet samtidigt som man behåller ställning för demokrati och mänskliga rättigheter, i undervisningen och utanför.

Anf. 25 ROBERT STENKVIST (SD):

Fru talman! Statsrådet Ekström! Värdegrundsuppdrag och demokrati, ja. Jag tycker inte att det är demokratiskt, det Erdoğan har gjort. Han har rensat ut 30 000 lärare – tror jag; jag kan inte siffran – och tillsatt sina egna, alltså lärare som propagerar för honom och sympatiserar med regeringen.

Det jag vill få fram är att det går en rågång mellan att vi har opartiska, neutrala tjänstemän och att vi inte har det. Har vi det inte, då kan tjänstemän i en framtid propagera för vilken regering och vilket parti som helst.

Säg att vi har en konservativ regering som sitter i tolv år. Jag vill absolut inte att några lärare ska propagera för oss då. Jag vill att de även i det läget ska vara neutrala och opartiska.

Detta är lite av en kärna i demokratin – att lärare inte propagerar under lektionstid. Det är inte som i Erdoğan's Turkiet, där han tillsätter sina egna lärare. Detta är antidemokratiskt, och det måste svenska lärare få klart för sig.

Statsrådet säger att föräldrar med stort förtroende ska kunna skicka sina barn till skolan och att barnen inte ska bli negativt påverkade. Det finns sverigedemokrater vars barn har kommit gråtande hem för att läraren har talat om hur dumma deras föräldrar är. Detta är inte vanligt förekommande, men det har hänt.

Jag gick i Larsbodaskolan och andra året i Hästhagsskolan i Farsta, och lärarna där kunde klara av detta. Jag stötte inte på någon partisk lärare under min skoltid. Vi hade intensiva politiska diskussioner i mellan- och högstadiet, och lärarna klarade av detta. Jag hade jättestort förtroende för mina lärare. De hade det inte alltid så lätt med mig, kan jag tala om, men de stod ut.

År 2016 skrev en SO-lärare, John-John Ernstsson, en artikel i Svenska Dagbladet, där han menade att lärare gör rätt i att motarbeta SD på lektionstid. Vi har ett problem här, tycker jag.

Jag håller med om att vi ska ha en värdegrund och att demokratin ska sättas i högsätet. De demokratiska spelreglerna ska gälla. Det innebär att vi måste få tycka olika. Jag måste få ha en åsikt om vår immigrationspolitik, och statsrådet Anna Ekström måste, fru talman, få ha en annan åsikt. Och så kan vi stå här och debattera. Men lärarna i skolan ska inte tala om vad som är rätt eller fel. De får mycket väl tala om vad vi står för; det ingår ju i uppdraget när det gäller samhällskunskap. Men de ska inte tala om för eleverna vad som är rätt eller fel, utan det ska eleverna när de växer upp och blir mer mogna kunna avgöra själva.

Anf. 26 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Robert Stenkvist och jag har inte alltid så mycket gemensamt, men en sak har vi gemensamt: Vi har båda gått i Hästhagsskolan och där fått en alldeles utmärkt utbildning och undervisning.

Den fråga som nu lyfts är sannerligen inte enkel. Lärare ska iakttä saklighet, opartiskhet och en objektivitetsprincip. Samtidigt ska lärarna inte vara neutrala. Både i och utanför undervisningen ska man hävda, försvara och värna grundläggande principer om demokrati och mänskliga rättigheter. För att kunna hantera en klassrumssituation, eller en situation utanför klassrummet, där kontroversiella frågor kommer upp krävs stor skicklighet.

Med värdegrundsuppdraget följer dessutom ett uppdrag att bemöta uttryck för värderingar och åsikter som strider mot skolans värdegrund. Det kan handla om att det demokratiska uppdraget också rymmer att verka för att barn och elever bejakar och respekterar de grundläggande värden som skolans värdegrund innefattar. Men det kan också handla om att uttryck som strider mot dessa värden kan vara dels värda att bemöta, dels väldigt besvärliga och kränkande för andra elever.

Jag brukar tänka på skolans värdegrunds- och demokratiuppdrag som ett viktigt uppdrag, som alltför ofta särskiljs från kunskapsuppdraget. Detta tycker jag är djupt olyckligt. Skolans demokratiuppdrag handlar om att eleverna ska undervisas *om* demokrati, *om* yttrandefrihet och *om* respekt för mänskliga rättigheter. Detta ska göras för att främja det som ingår i skolans värdegrund: demokrati och mänskliga rättigheter. Men det ska också göras *med* en respekt för de grundlagsfästa värdena, *med* ett demokratiskt arbetssätt, *med* yttrandefrihet som grund och *med* respekt för mänskliga rättigheter.

Jag inbillar mig inte att detta är en lätt del av lärarnas eller rektorernas arbetsuppgifter, men jag inbillar mig att det är en viktig del. Jag är också väldigt glad över att Skolverket har tagit fram stödmaterial för just denna situation. Jag vet också att detta är en fråga som man arbetar mycket aktivt med ute i olika skolor.

Varje elev ska känna trygghet i att gå till skolan. Varje förälder ska tryggt kunna skicka sitt barn till skolan. Robert Stenkvist vurmar för de föräldrar som är lite oroliga för att deras barn ska få mothugg i skolan eller få en kritik som Robert Stenkvist anser vara i strid med saklighet och opartiskhet i lärarrollen, och det är också viktigt att vurma för att elever ska kunna gå till en skola som är fri från kränkningar.

Allt detta innebär att lärarna har en svår arbetsuppgift. Jag tycker att vi ska stödja lärarna i den arbetsuppgiften och komma ihåg att det går en röd tråd från grundlagen till skollagen till läroplanen. Den röda tråden handlar om en saklig och opartisk tjänsteutövning och om att ställa upp på objektivitetsprincipen, men också om ett värnande av de grundlagsfästa medborgerliga fri- och rättigheterna.

Anf. 27 ROBERT STENKVIST (SD):

Fru talman! Statsrådet och jag är nog ense om de grundläggande principerna. Självklart ska lärare stå för och föra ut de grundläggande demokratiska principerna, och självklart måste man få föra en debatt om vad de olika partierna står för. Det måste till exempel högstadielärover kunna klara av. Något barn till en sverigedemokratisk förälder kan säkert bli lite stött när läraren sakligt och objektivt går igenom olika partiers partiprogram. Det får de helt enkelt stå ut med och lära sig – livets hårda skola.

Det är när lärarna kliver över denna gräns jag reagerar. Och det sker; vi får rapporter om det inför varje valrörelse. Om någon elev förfäktar odemokratiska principer tycker jag att det är helt okej att läraren bryter in och förfäktar demokratiska principer i enlighet med vår grundlag och vårt styrelseskick – varje man, en röst, och yttrandefrihet. Man får tycka illa om oss hur mycket man vill, bara inte lärarna gör det under lektionstid. Sedan får de vara vänsterpartister eller vad som helst på fritiden.

Jag anser att vi har ett lite större problem än vad statsrådet Anna Ekström ser, fru talman.

Anf. 28 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S):

Fru talman! Skolans demokratiska uppdrag rymmer att verka för att barn och elever bejakar och respekterar de grundläggande värden som skolans värdegrund innefattar. Jag talar om så viktiga ting som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet och solidaritet mellan människor. Att vara anställd i skolan innebär faktiskt en plikt att verka i denna riktning.

Demokratiuppdraget innefattar också att barn och elever ska få möjlighet att utveckla de kunskaper och förmågor som behövs för att de ska kunna verka aktivt i demokratin – att ta diskussionen och debatten och att se vad som är i enlighet med denna värdegrund och vad som inte är det.

Barns och elevers värderingar och attityder ska inte vara föremål för bedömning och betygsättning. Men de har rätt till återkoppling från skolans personal också när det gäller dessa frågor. De som verkar inom utbildningen har en skyldighet att reagera på och faktiskt motverka uttalanden som strider mot den värdegrund för skolan som vi har lagfäst i skollagen och som har sin grund i regeringsformen.

Jag kommer att fortsätta arbeta för att vår regeringsform, vår skollag och vår läroplan ska få fullt genomslag ute i verksamheterna. Och jag kommer att fortsätta att göra vad jag kan för att stödja lärarna i deras svåra och viktiga arbete att navigera i klassrummen och utanför och att säkerställa att alla elever får lära sig mycket om demokrati och får göra det för att de ska kunna respektera demokratin och med ett demokratiskt arbetssätt.

Interpellationsdebatten var härmed avslutad.

§ 7 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 3 maj

2018/19:220 Kommunernas ekonomi

av Jan Ericson (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2018/19:221 Föräldrastödsprogram

av Johan Hultberg (M)

till socialminister Lena Hallengren (S)

2018/19:222 Dubbelspårig järnväg mellan Göteborg och Oslo

av Johan Hultberg (M)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2018/19:223 Antikorruptionsarbetet i EU

av Ludvig Aspling (SD)

till statsrådet Hans Dahlgren (S)

§ 8 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 3 maj

2018/19:605 Slopad straffrabatt för unga

av Johan Forssell (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2018/19:606 Gängkriminellas våldsdåd

av Johan Forssell (M)

till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson (S)

2018/19:607 Omlokalisering av Polismyndigheten

av Johan Forssell (M)

till statsrådet Ardalan Shekarabi (S)

2018/19:608 Människor som slussas mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen

av Ulla Andersson (V)

till arbetsmarknadsminister Ylva Johansson (S)

2018/19:609 Transportstyrelsens företagskontroller

av Thomas Morell (SD)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2018/19:610 Transportstyrelsens kontroller

av Thomas Morell (SD)

till infrastrukturminister Tomas Eneroth (S)

2018/19:611 Brott mot företagare

av Åsa Coenraads (M)

till statsrådet Mikael Damberg (S)

§ 9 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 3 maj

2018/19:482 Sjukvård för vuxna som vistas i landet
av *Elisabeth Björnsdotter Rahm* (M)
till justitie- och migrationsminister Morgan Johansson
(S)

2018/19:521 Vård till personer utan tillstånd
av *Lars Beckman* (M)
till socialminister Lena Hallengren (S)

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 12.19.

Sammanträdet leddes av tredje vice talmannen.

Innehållsförteckning

§ 1 Meddelande om frågestund	1
§ 2 Ärenden för bordläggning	1
§ 3 Svar på interpellation 2018/19:202 om situationen i Zimbabwe..1	1
Anf. 1 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP)	1
Anf. 2 YASMINE POSIO (V)	2
Anf. 3 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP)	2
Anf. 4 YASMINE POSIO (V)	3
Anf. 5 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP)	4
Anf. 6 YASMINE POSIO (V)	4
Anf. 7 Statsrådet PETER ERIKSSON (MP)	4
§ 4 Svar på interpellation 2018/19:197 om högskoleprovet	5
Anf. 8 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S)	5
Anf. 9 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	5
Anf. 10 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S)	5
Anf. 11 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	6
Anf. 12 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S)	6
Anf. 13 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	6
Anf. 14 Statsrådet MATILDA ERNKRANS (S)	7
§ 5 Svar på interpellation 2018/19:198 om studiero	7
Anf. 15 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	7
Anf. 16 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	7
Anf. 17 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	7
Anf. 18 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	8
Anf. 19 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	8
Anf. 20 KRISTINA AXÉN OLIN (M)	9
Anf. 21 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	9
§ 6 Svar på interpellation 2018/19:203 om partipolitik av lärare i skolan.....	9
Anf. 22 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	9
Anf. 23 ROBERT STENKVIST (SD)	10
Anf. 24 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	10
Anf. 25 ROBERT STENKVIST (SD)	11
Anf. 26 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	11
Anf. 27 ROBERT STENKVIST (SD)	12
Anf. 28 Utbildningsminister ANNA EKSTRÖM (S)	12
§ 7 Anmälan om interpellationer	12
§ 8 Anmälan om frågor för skriftliga svar	12
§ 9 Anmälan om skriftliga svar på frågor	12
§ 10 Kammaren åtskildes kl. 12.19.	13